

CRR
JOURNAL
OF CARDIORESPIRATORY RESEARCH

ISSN 2181-0974
DOI 10.26739/2181-0974

Journal of
CARDIORESPIRATORY
RESEARCH

Volume 2, Issue 3

2021

МИНИСТЕРСТВО ЗДРАВООХРАНЕНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Журнал кардиореспираторных исследований

JOURNAL OF CARDIORESPIRATORY RESEARCH

Главный редактор: Э.Н.ТАШКЕНБАЕВА

Учредитель:

Самаркандский государственный
медицинский институт

Tadqiqot.uz

Ежеквартальный
научно-практический
журнал

ISSN: 2181-0974

DOI: 10.26739/2181-0974

**N° 3
2021**

Главный редактор:

Ташкенбаева Элеонора Негматовна

доктор медицинских наук, заведующая кафедрой внутренних болезней №2 Самаркандского Государственного Медицинского института, председатель Ассоциации терапевтов Самаркандской области. <https://orcid.org/0000-0001-5705-4972>

Заместитель главного редактора:

Хайбулина Зарина Руслановна

доктор медицинских наук, руководитель отдела биохимии с группой микробиологии ГУ «РСНПМЦХ им. акад. В. Вахидова» <https://orcid.org/0000-0002-9942-2910>

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Аляви Анис Лютфуллаевич

академик АН РУз, доктор медицинских наук, профессор, Председатель Ассоциации Терапевтов Узбекистана (Ташкент) <https://orcid.org/0000-0002-0933-4993>

Бокерия Лео Антонович

академик РАН и РАМН, доктор медицинских наук, профессор, Президент научного центра сердечно-сосудистой хирургии им. А.Н. Бакулева (Москва), <https://orcid.org/0000-0002-6180-2619>

Курбанов Равшанбек Давлатович

академик АН РУз, доктор медицинских наук, профессор, Председатель Республиканского специализированного научно-практического медицинского центра кардиологии (Ташкент) <https://orcid.org/0000-0001-7309-2071>

Michał Tendera

профессор кафедры кардиологии Верхнесилезского кардиологического центра, Силезский медицинский университет в Катовице, Польша (Польша) <https://orcid.org/0000-0002-0812-6113>

Покушалов Евгений Анатольевич

доктор медицинских наук, профессор, заместитель генерального директора по науке и развитию сети клиник «Центр новых медицинских технологий» (ЦНМТ), (Новосибирск), <https://orcid.org/0000-0002-2560-5167>

Акилов Хабибулла Атауллаевич

доктор медицинских наук, профессор, ректор Ташкентского Института Усовершенствования Врачей (Ташкент)

Ризаев Жасур Алимджанович

доктор медицинских наук, профессор, Ректор Самаркандского государственного медицинского института <https://orcid.org/0000-0001-5468-9403>

Абдиева Гулнора Алиевна

ассистент кафедры внутренних болезней №2 Самаркандского Медицинского Института <https://orcid.org/0000-0002-6980-6278> (ответственный секретарь)

Зиядуллаев Шухрат Худойбердиевич

доктор медицинских наук, доцент, проректор по научной работе и инновациям Самаркандского Государственного медицинского института <https://orcid.org/0000-0002-9309-3933>

Зуфаров Миржамол Мирумарович

доктор медицинских наук, профессор, руководитель отдела ГУ «РСНПМЦХ им. акад. В. Вахидова» <https://orcid.org/0000-0003-4822-3193>

Ливерко Ирина Владимировна

доктор медицинских наук, профессор, заместитель директора по науке Республиканского специализированного научно-практического медицинского центра фтизиатрии и пульмонологии Республики Узбекистан (Ташкент) <https://orcid.org/0000-0003-0059-9183>

Цурко Владимир Викторович

доктор медицинских наук, профессор кафедры общей врачебной практики Института профессионального образования Первого Московского государственного медицинского университета им. И.М. Сеченова (Семёновский университет) (Москва) <https://orcid.org/0000-0001-8040-3704>

Камилова Умида Кабировна

д.м.н., профессор, заместитель директора по научной работе Республиканского специализированного научно-практического медицинского центра терапии и медицинской реабилитации Министерства Здравоохранения Республики Узбекистан (Ташкент) <https://orcid.org/0000-0002-1190-7391>

Тураев Феруз Фатхуллаевич

доктор медицинских наук, главный научный сотрудник отделения приобретенных пороков сердца ГУ «РСНПМЦХ им. акад. В. Вахидова»

Насирова Зарина Акбаровна

PhD, ассистент кафедры внутренних болезней №2 Самаркандского Государственного Медицинского Института (ответственный секретарь)

Bosh muharrir:

Tashkenbayeva Eleonora Negmatovna

tibbiyot fanlari doktori, Samarqand davlat tibbiyot instituti 2-sonli ichki kasalliklar kafedrasini mudiri, Samarqand viloyati vrachlar uyushmasi raisi.
<https://orsid.org/0000-0001-5705-4972>

Bosh muharrir o'rinbosari:

Xaibulina Zarina Ruslanovna

tibbiyot fanlari doktori, "akad V. Vohidov nomidagi RIJM davlat institutining mikrobiologiya guruhi bilan biokimyo kafedrasini mudiri" <https://orcid.org/0000-0002-9942-2910>

TAHRIRIYAT A'ZOLARI:

Alyavi Anis Lyutfullayevich

O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasining akademigi, tibbiyot fanlari doktori, professor, O'zbekiston Terapevtlar uyushmasi raisi (Toshkent),
<https://orcid.org/0000-0002-0933-4993>

Bockeria Leo Antonovich

Rossiya fanlar akademiyasining akademigi, tibbiyot fanlari doktori, professor, A.N. Bakuleva nomidagi yurak-qon tomir jarrohligi ilmiy markazi prezidenti (Moskva)
<https://orcid.org/0000-0002-6180-2619>

Qurbanov Ravshanbek Davlatovich

O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasining akademigi, tibbiyot fanlari doktori, professor, Respublika ixtisoslashtirilgan kardiologiya ilmiy-amaliy tibbiyot markazining raisi (Toshkent)
<https://orcid.org/0000-0001-7309-2071>

Mixal Tendera

Katovitsadagi Sileziya Tibbiyot Universiteti, Yuqori Sileziya Kardiologiya Markazi kardiologiya kafedrasini professori (Polsha)
<https://orcid.org/0000-0002-0812-6113>

Pokushalov Evgeniy Anatolevich

tibbiyot fanlari doktori, professor, "Yangi tibbiy texnologiyalar markazi" (YTTM) klinik tarmog'ining ilmiy ishlar va rivojlanish bo'yicha bosh direktorining o'rinbosari (Novosibirsk)
<https://orcid.org/0000-0002-2560-5167>

Akilov Xabibulla Ataulloyevich

tibbiyot fanlari doktori, professor, Toshkent vrachlar malakasini oshirish instituti rektori (Toshkent)

Rizayev Jasur Alimjanovich

tibbiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat tibbiyot instituti rektori
<https://orcid.org/0000-0001-5468-9403>

Abdiyeva Gulnora Aliyevna

Samarqand davlat tibbiyot instituti 2-sonli ichki kasalliklar kafedrasini assistenti (mas`ul kotib)
<https://orcid.org/0000-0002-6980-6278>

Ziyadullayev Shuxrat Xudoyberdiyevich

tibbiyot fanlari doktori, dotsent, Samarqand davlat tibbiyot institutining fan va innovatsiyalar bo'yicha prorektori (Samarqand)
<https://orcid.org/0000-0002-9309-3933>

Zufarov Mirjamol Mirumarovich

tibbiyot fanlari doktori, professor, "akad V. Vohidov nomidagi RIJM davlat muassasasi" bo'limi boshlig'i "
<https://orcid.org/0000-0003-4822-3193>

Liverko Irina Vladimirovna

tibbiyot fanlari doktori, professor, Respublika ixtisoslashtirilgan fiziologiya va pulmonologiya ilmiy-amaliy tibbiyot markazining ilmiy ishlar bo'yicha direktor o'rinbosari (Toshkent)
<https://orcid.org/0000-0003-0059-9183>

Surko Vladimir Viktorovich

I.M. Sechenov nomidagi Birinchi Moskva Davlat Tibbiyot Universiteti Kasbiy ta'lim institutining umumiy amaliyot shifokorlik amaliyoti kafedrasini tibbiyot fanlar doktori, professori (Semyonov universiteti) (Moskva)
<https://orcid.org/0000-0001-8040-3704>

Kamilova Umida Kabirovna

tibbiyot fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi Respublika ixtisoslashtirilgan terapiya va tibbiy rehabilitatsiya ilmiy -amaliy tibbiyot markazi ilmiy ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari (Toshkent)
<https://orcid.org/0000-0002-1190-7391>

To'rayev Feruz Fatxullayevich

tibbiyot fanlari doktori, "akad V. Vohidov nomidagi RIJM davlat institutining yurak kasalliklari" bo'limining bosh ilmiy xodimi
<https://orcid.org/0000-0002-1321-4732>

Nasirova Zarina Akbarovna

Samarqand davlat tibbiyot instituti 2-sonli ichki kasalliklar kafedrasini

Chief Editor:

Tashkenbaeva Eleonora Negmatovna

Doctor of Medical Sciences, Head of the Department of Internal Diseases No. 2 of the Samarkand State Medical Institute, Chairman of the Association of Physicians of the Samarkand Region. <https://orsid.org/0000-0001-5705-4972>

Deputy Chief Editor:

Xaibulina Zarina Ruslanovna

Doctor of Medical Sciences, Head of the Department of Biochemistry with the Microbiology Group of the State Institution "RSSC named after acad. V. Vakhidov", <https://orcid.org/0000-0002-9942-2910>

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

Alyavi Anis Lutfullaevich

Academician of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Medical Sciences, Professor, Chairman of the Association of Physicians of Uzbekistan (Tashkent) <https://orcid.org/0000-0002-0933-4993>

Bockeria Leo Antonovich

Academician of the Russian Academy of Sciences, Doctor of Medical Sciences, Professor, President of the Scientific Center for Cardiovascular Surgery named after A.N. Bakuleva (Moscow) <https://orcid.org/0000-0002-6180-2619>

Kurbanov Ravshanbek Davlatovich

Academician of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Medical Sciences, Professor, Chairman of the Republican Specialized Scientific and Practical Medical Center of Cardiology, (Tashkent) <https://orcid.org/0000-0001-7309-2071>

Michal Tendera

Professor of the Department of Cardiology, Upper Silesian Cardiology Center, Silesian Medical University in Katowice, Poland (Poland) <https://orcid.org/0000-0002-0812-6113>

Pokushalov Evgeny Anatolyevich

Doctor of Medical Sciences, Professor, Deputy Director General for Science and Development of the Clinic Network "Center for New Medical Technologies" (CNMT), (Novosibirsk) <https://orcid.org/0000-0002-2560-5167>

Akilov Xabibulla Ataullovich

Doctor of Medical Sciences, Professor, Rector of the Tashkent Institute for the Improvement of Physicians (Tashkent)

Rizaev Jasur Alimjanovich

Doctor of Medical Sciences, Professor, Rector of the Samarkand State Medical Institute <https://orcid.org/0000-0001-5468-9403>

Abdieva Gulnora Alieva

*Assistant of the Department of Internal Diseases No. 2 of the Samarkand State Medical Institute <https://orcid.org/0000-0002-6980-6278>
(Executive Secretary)*

Ziyadullaev Shuhrat Khudoyberdievich

Doctor of Medical Sciences, Associate Professor, Vice-Rector for Science and Innovation of the Samarkand State Medical Institute (Samarkand) <https://orcid.org/0000-0002-9309-3933>

Zufarov Mirjamol Mirumarovich

Doctor of Medical Sciences, Professor, Head of the Department of the State Institution "RSNPMTSH named after acad. V. Vakhidov" <https://orcid.org/0000-0003-4822-3193>

Liverko Irina Vladimirovna

Doctor of Medical Sciences, Professor, Deputy Director for Science of the Republican Specialized Scientific and Practical Medical Center for Phthisiology and Pulmonology of the Republic of Uzbekistan (Tashkent) <https://orcid.org/0000-0003-0059-9183>

Tsurko Vladimir Viktorovich

Doctor of Medical Sciences, professor of the Department of General Medical Practice of First Moscow State Medical University by name I.M. Sechenov (Sechenov University) (Moscow) <https://orcid.org/0000-0001-8040-3704>

Kamilova Umida Kabirovna

Doctor of Medicine, professor, deputy director of Scientific unit of the Republican specialized scientific and practical medical center for therapy and medical rehabilitation of the ministry of health of the Republic of Uzbekistan (Tashkent) <https://orcid.org/0000-0002-1190-7391>

Turaev Feruz Fatxullaevich

Doctor of Medical Sciences, Chief Researcher of the Department of Acquired Heart Diseases of the State Institution "RSNPMTSH named after acad. V. Vakhidov"

Nasyrova Zarina Akbarovna

PhD, Assistant of the Department of Internal Diseases No. 2 of the Samarkand State Medical Institute (Executive Secretary)

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА | TAHRIRIYAT KENGASHI
MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

Алимов Дониёр Анварович
доктор медицинских наук, директор
Республиканского научного центра
экстренной медицинской помощи

Янгиев Бахтиёр Ахмедович
кандидат медицинских наук,
директор Самаркандского филиала
Республиканского научного центра
экстренной медицинской помощи

Абдуллаев Акбар Хатамович
доктор медицинских наук, главный научный
сотрудник Республиканского
специализированного научно-практического
центра медицинской терапии и
реабилитации
<https://orcid.org/0000-0002-1766-4458>

Агабабян Ирина Рубеновна
кандидат медицинских наук, доцент,
заведующая кафедрой терапии ФПДО,
Самаркандского Государственного
медицинского института

Алиева Нигора Рустамовна
доктор медицинских наук, заведующая
кафедрой Госпитальной педиатрии №1 с
основами нетрадиционной медицины
ТашПМИ

Исмаилова Адолат Абдурахимовна
доктор медицинских наук, профессор,
заведующая лабораторией
фундаментальной иммунологии Института
иммунологии геномики человека АН РУз

Камалов Зайнитдин Сайфутдинович
доктор медицинских наук, профессор,
заведующий лабораторией иммунорегуляции
Института иммунологии и геномики
человека АН РУз

Каюмов Улугбек Каримович
доктор медицинских наук, профессор,
заведующий кафедрой внутренних болезней
и телемедицины Ташкентского Института
Усовершенствования Врачей

Хусинова Шоира Акбаровна
доктор философских наук, доцент,
заведующая кафедрой общей практики,
семейной медицины ФПДО Самаркандского
Государственного медицинского института

Шодиколова Гуландом Зикрияевна
д.м.н., профессор, заведующая кафедрой
внутренних болезней № 3 Самаркандского
Государственного Медицинского
Института (Самарканд)
<https://orcid.org/0000-0003-2679-1296>

Alimov Doniyor Anvarovich
tibbiyot fanlari doktori, Respublika
shoshilinch tibbiy yordam ilmiy markazi
direktori (Toshkent)

Yangiyev Baxtiyor Axmedovich
tibbiyot fanlari nomzodi,
Respublika shoshilinch tibbiy
yordam ilmiy markazining
Samarqand filiali direktori

Abdullaev Akbar Xatamovich
tibbiyot fanlari doktori, O'zbekiston
Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining
"Respublika ixtisoslashtirilgan terapiya va
tibbiy reabilitatsiya ilmiy-amaliy
tibbiyot markazi" davlat
muassasasi bosh ilmiy xodimi
<https://orcid.org/0000-0002-1766-4458>

Agababyan Irina Rubenovna
tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent, DKTF,
terapiya kafedrasini mudiri, Samarqand
davlat tibbiyot instituti

Alieva Nigora Rustamovna
tibbiyot fanlari doktori, 1-sonli gospiatal
pediatriya kafedrasini mudiri, ToshPTI

Ismoilova Adolat Abduraximovna
tibbiyot fanlari doktori, professor,
O'zbekiston Respublikasi Fanlar
akademiyasining Odam genomikasi
immunologiyasi institutining fundamental
immunologiya laboratoriyasining mudiri

Kamalov Zaynitdin Sayfutdinovich
tibbiyot fanlari doktori, professor,
O'zbekiston Respublikasi Fanlar
akademiyasining Immunologiya va inson
genomikasi institutining Immunogenetika
laboratoriyasi mudiri

Qayumov Ulug'bek Karimovich
tibbiyot fanlari doktori, professor, Toshkent
vraclilar malakasini oshirish institutining
ichki kasalliklar kafedrasini mudiri (Samarqand)

Xusinova Shoira Akbarovna
tibbiyot fanlari doktori, dotsent,
Samarqand davlat tibbiyot instituti DKTF
Umumiy amaliyot va oilaviy tibbiyot
kafedrasini mudiri (Samarqand)

Shodikulova Gulandom Zikriyeva
tibbiyot fanlari doktori, professor,
Samarqand davlat tibbiyot instituti 3- ichki
kasalliklar kafedrasini mudiri (Samarqand)
<https://orcid.org/0000-0003-2679-1296>

Alimov Doniyor Anvarovich
Doctor of Medical Sciences, Director of the
Republican Scientific Center of Emergency
Medical Care

Yangiev Bakhtiyor Axmedovich
PhD, Director of Samarqand branch of
the Republican Scientific Center of
Emergency Medical Care

Abdullaev Akbar Xatamovich
Doctor of Medical Sciences,
Chief Researcher of the State Institution
"Republican Specialized Scientific and
Practical Medical Center for Therapy and
Medical Rehabilitation" of the Ministry of
Health of the Republic of Uzbekistan.
<https://orcid.org/0000-0002-1766-4458>

Agababyan Irina Rubenovna
PhD, Associate Professor, Head of the
Department of Therapy, FAGE, Samarkand
State Medical Institute

Alieva Nigora Rustamovna
Doctor of Medical Sciences, Head of the
Department of Hospital Pediatrics No. 1 with
the basics of alternative medicine, TashPMI

Ismailova Adolat Abduraximovna
doctor of Medical Sciences, Professor, Head of
the Laboratory of Fundamental Immunology of
the Institute of Immunology of Human
Genomics of the Academy of Sciences
of the Republic of Uzbekistan

Kamalov Zaynitdin Sayfutdinovich
doctor of Medical Sciences, Professor, Head of
the Laboratory of Immunogenetics of the
Institute of Immunology and Human Genomics
of the Academy of Sciences of the
Republic of Uzbekistan

Kayumov Ulug'bek Karimovich
Doctor of Medical Sciences, Professor, Head of
the Department of Internal Diseases and
Telemedicine of the Tashkent Institute for
the Advancement of Physicians

Khusinova Shoira Akbarovna
PhD, Associate Professor, Head of the
Department of General Practice,
Family Medicine FAGE of the
Samarkand State Medical Institute

Shodikulova Gulandom Zikriyeva
Doctor of Medical Sciences, professor, head of
the Department of Internal Diseases N 3 of
Samarkand state medical institute (Samarkand)
<https://orcid.org/0000-0003-2679-1296>

Page Maker | Верстка | Sahifalovchi: Xurshid Mirzamedov

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Телефон: +998 (94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

MUNDARIJA | СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

ОБЗОРНЫЕ СТАТЬИ / ABIYOTLAR SHARHI / REVIEW ARTICLES

1. **Ismailov J.A., Akhrorova Z.V., Jurakulov F.N., Shoyimardonov O.E.**
Особенности лечения ХСН у пациентов с ХОБЛ
Features of treatment of CHF in patients with COPD
O'SOK bilan og'rigan bemorlarda SYUYEni davolashning o'ziga xos xususiyatlari..... 9
2. **Nasyrova Z.A., Abdulloeva M.D., Usarov Sh.A.**
Стратификация факторов риска при ИБС
Stratification of IHD risk factors
YUIK da xavf omillarining stratifikatsiyasi..... 14
3. **Tashkenbaeva E.N., Nasyrova Z.A., Yakhoev A.A.**
ХСН как ведущая медико-социальная и экономическая проблема
CHF as a leading medico-social and economic problem
SYUYE yetakchi tibbiy, ijtimoiy va iqtisodiy muammo sifatida..... 18
4. **Khaybullina Z.R., Nazirova L.A., Sharapov N.U., Abdukhalimova Kh.V.**
Связь метаболического ацидоза с сердечно-сосудистыми нарушениями, некоторые аспекты
метаболизма у реципиентов трансплантации почки
The link between metabolic acidosis and cardiovascular disturbances with some aspects of metabolomics
at kidney graft recipients
Metabolik atsidozning kardiovaskular buzilishlari bilan aloqasi, buyrak transplantatsiyasi
bo'lgan retsipientlarda metabolomikaning ayrim jihatlari..... 22
5. **Khudaykulova G.K., Muminova M.T., Otajanov Sh.Z.**
Анализ этиологической структуры вирусных диарей у ВИЧ-инфицированных детей
Analysis of the etiological structure of viral diarrhea in HIV-infected children
OIV bilan kasallangan bolalarda virusli diareyaning etiologik tuzilishini tahlil qilish..... 31

ОРИГИНАЛЬНЫЕ СТАТЬИ / ORIGINAL MAQOLALAR / ORIGINAL ARTICLES

6. **Abduganieva E.A., Liverko I.V.**
Полиморфизмы ARG506GLN гена F5, G20210A гена F2, GLU429ALA гена MTHFR, ASP919GLY гена MTR генов
тромбофилий - как предикторы тромботических осложнений при хронической обструктивной болезни легких
Polymorphisms ARG506GLN of the F5 gene, G20210A of the F2 gene, GLU429ALA of the MTHFR gene, ASP919GLY
of the MTR gene of thrombophilia genes - as predictors of thrombotic complications in patients with chronic obstructive
pulmonary disease
Trombophilia F5 genining ARG506GLN, F2 genining G20210A, MTHFR genining GLU429ALA, MTR genining
ASP919GLY polimorfizmlari surunkali obstruktiv o'pka kasalligi bilan og'rigan bemorlarda trombotik asoratlarini
prediktorlari sifatida..... 35
7. **Alyavi B.A., Abdullaev A.Kh., Dalimova D.A., Uzokov Zh.K., Yuldasheva G.R., Babaev M.A.**
О результатах комплексного лечения и реабилитации пациентов коронарной болезнью сердца
About the results of comprehensive treatment and rehabilitation of patients with coronary heart disease
Yurak toj kasalligi bo'lgan bemorlarni kompleks davolash va reabilitatsiyasi natijalari..... 40
8. **Askarova R.I.**
Меры усиления борьбы с туберкулёзом в Хорезмском регионе
Measures to strengthen the fight against tuberculosis in the Khorezm region
Xorazm viloyatida sil kasalligiga qarshi kurashishning kuchaytirish chora tadbirlari..... 45
9. **Babamuradova Z.B., Nasirova A.A., Iskandarova F.I.**
Эндотелиальная дисфункция при хронической сердечной недостаточности в сочетании с сахарным диабетом
Endothelial dysfunction in chronic heart failure in combination with diabetes mellitus
Surunkali yurak yetishmovchiligida qandli diabet bilan birgalikda kechishida endoteliy disfunktsiyasi..... 49
10. **Daminov B.T., Sharapov O.N., Xaybullina Z.R., Diaghilev V.A., Yarygina S.V.**
Сердечно-сосудистые заболевания у больных, получающих программный гемодиализ
Cardiovascular diseases in patients receiving program hemodialysis
Dasturiy gemodializ qabul qilayotgan bemorlarda yurak-qon tomir kasalliklari..... 53

11.	Mamurova N.N., Nosirova D.E. Значение производственной пыли при заболеваниях бронхолегочной системы The importance of production dust in diseases of the bronchi-pulmonary system Bronx-o'pka tizimi kasalliklarida ishlab chiqarish changining ahamiyati.....	60
12.	Mamurova N.N., Nosirova D.E. Патогенез и механизмы локализации пневмонии в зависимости от возраста Pathogenesis and consequences of pneumonia localization depending on age Pnevmoniya lokalizatsiyasining yoshga bog'liq bo'lgan holda patogenezi va mexanizmlari.....	64
13.	Mamatova N.T., Ashurov A.A., Abduhakimov B.A. Особенность течения туберкулеза легких у детей в сочетании с гельминтозом Peculiarities of the course of pulmonary tuberculosis in children in combination with helminthosis Gelmintoz bilan kasallangan bolalarda o'pka silining kechish xususiyatlari.....	69
14.	Masharipova Sh.S., Ortiqov I.A., Matyakubova O.U. Растройства психики у больных деструктивными формами туберкулеза в условиях пандемии COVID-19 Psychoemotional disorders in tuberculosis in the context of the COVID-19 pandemic COVID-19 pandemiyasi sharoitida silning destruktiv o'pka shakllarida psixoebotsional buzilishlari.....	73
15.	Rajabov X.S., Liverko I.V. Значимость синдрома обструктивного апноэ-гипопноэ сна в прогнозе течения хронической обструктивной болезни легких Significance of obstructive apnea-hypopnea sleep syndrome in prediction of chronic obstructive pulmonary disease Surunkali obstruktiv o'pka kasalligining kechishini bashoratlashda obstruktiv uyqu apnoe-gipopnoe sindromining ahamiyati.....	78
16.	Khusinova Sh.A., Khakimova L.R., Kurbanov B.V. Результаты оценки качества лечения больных с сердечной недостаточностью в условиях поликлиники Results of quality assessment of patient's treatment with heart failure in polyclinic conditions Poliklinika sharoitida yurak yetishmovchiligi bilan bemorlarni davolash sifatini baholash natijalari.....	82
17.	Sulaymanova N.E., Rahimova X.M., Yuldashova N.E. Features prescribing medications to elderly patients Keksa yoshdagi bemorlarga dori-darmonlarni tayinlash xususiyatlari Особенности назначения лекарственных препаратов пациентам пожилого возраста.....	85

JOURNAL OF CARDIORESPIRATORY RESEARCH

ЖУРНАЛ КАРДИОРЕСПИРАТОРНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

УДК: 616.24–002.153

Мамурова Нигора Нормуратовнаассистент кафедры внутренних болезней № 4
Самаркандского Государственного медицинского института,
Самарканд, Узбекистан**Носирова Дилдора Эркиновна**СамМИ, ассистент кафедры внутренних
болезней № 4, Самаркандского Государственного
медицинского института, Самарканд, Узбекистан

ПАТОГЕНЕЗ И МЕХАНИЗМЫ ЛОКАЛИЗАЦИИ ПНЕВМОНИИ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ВОЗРАСТА

For citation: Mamurova N.N., Nosirova D.E. Pathogenesis and consequences of pneumonia localization depending on age. Journal of cardiorespiratory research. 2021, vol. 2, issue 3, pp.64-68

 <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0974-2021-3-12>

АННОТАЦИЯ

В этой статье представлены последние сведения о пневмонии, концепции геронтологии. Представлена связь локализации пневмонии с особенностями анатомии дыхательных путей. При изучении патогенеза и механизмов локализации пневмонии у больных в зависимости от возраста даны рекомендации по лечебным мероприятиям. Воздействие внешней среды и внутренних факторов организма приводит к ускорению процесса старения, преждевременному старению организма, процесс которого начинается после прекращения роста и развития организма. Геронтология тесно связана с медицинской биологией, которая изучает причины старения всего организма, начиная от молекул и клеток. В целом, по данным современных исследований, заболеваемость пневмонией складывается из множества факторов: образа жизни, социального положения семьи, условий труда, общения с животными, путешествий, обилия вредных привычек, общения с больными людьми, а также факторов риска – алкоголизма, курения, обструктивной болезни легких, хронической сердечной недостаточности и фиброзной недостаточности. Поэтому, рекомендуя физиотерапию при лечении пневмонии, рекомендуется учитывать тот факт, что правое легкое более повреждено, в это время рекомендуется дренажный массаж, постельный режим пациента.

Ключевые слова: пневмония, геронтология, сестринское дело, вредные привычки, лечение, коморбидность.

Mamurova Nigora Normuratovnaassistant of the Department of Internal diseases № 4
Samarkand State Medical Institute, Samarkand, Uzbekistan**Nosirova Dildora Erkinovna**assistant of the Department of Internal diseases № 4
Samarkand State Medical Institute, Samarkand, Uzbekistan

PATHOGENESIS AND CONSEQUENCES OF PNEUMONIA LOCALIZATION DEPENDING ON AGE

ANNOTATION

In this article, the latest information about pneumonia, concepts about Gerontology are presented. The link of pneumonia localization with specific features of respiratory Anatomy is presented. Recommendations for therapeutic measures were made in the study of the pathogenesis and prognosis of pneumonia localization in patients with age – related.

The influence of the external environment and internal factors of the organism leads to the acceleration of the aging process, premature aging of the body, the process of which begins after the cessation of growth and development of the organism. Gerontology is closely related to medical biology; it studies the causes of aging of the whole organism from molekula and cells.

In general, according to modern studies, the incidence of pneumonia consists of many factors: lifestyle, social status of the family, working conditions, communication with animals, travel, an abundance of harmful habits, communication with the muscles, as well as risk factors – alcoholism, smoking, obstructive pulmonary disease, chronic heart failure and living with tightly. Therefore, it is recommended to use physiotherapy for the treatment of pneumonia, it is recommended to study the fact that the right leg is more damaged, in this time recommended drainage massage, bed rest of the patient.

Key words: pneumonia, Gerontology, nursing, harmful habits, treatment, comorbidity.

Mamurova Nigora Normuratovna
Samarqand davlat tibbiyot instituti
4-son Ichki kasalliklar kafedrasida assistenti,
Samarqand, O'zbekiston
Nosirova Dildora Erkinovna
Samarqand davlat tibbiyot instituti
4- Ichki kasalliklar kafedrasida assistenti,
Samarqand, O'zbekiston

PNEVMONIYA LOKALIZATSIYASINING YOSHGA BOG'LIQ BO'LGAN HOLDA PATOGENEZI VA MEXANIZMLARI

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada pnevmoniya to'g'risida so'nggi ma'lumotlar, gerontologiya to'g'risida tushunchalar keltirilgan. Pnevmoniya lokalizatsiyasining nafas yo'llari anatomiyasining o'ziga xos xususiyatlari bilan bog'liqligi keltirilgan. Bemorlarda pnevmoniya lokalizatsiyasining yoshga bog'liq bo'lgan holda patogenezi va mexanizmlarini o'rganishda davolash chora – tadbirlari bo'yicha tavsiyalar berilgan. Tashqi muhit ta'siri va organizmning ichki omillari qarish jarayonining tezlashuviga, organizmning erta qarishiga olib keladi, bu jarayon organizmning o'sish va rivojlanishi to'xtaganidan keyin boshlanadi. Gerontologiya tibbiy biologiya bilan chambarchas bog'liq bo'lib, u molekula va hujayralardan tortib butun organizmning qarish sabablarini o'rganadi. Umuman olganda, zamonaviy tekshiruvlarning ma'lumotiga asosan pnevmoniya bilan kasallanish ko'pgina omillardan iborat: hayot tarzi, oila ijtimoiy holatidan, mehnat sharoitidan, hayvonlar bilan muloqotdan, sayohat, zararli odatlari ko'pligidan, kasallar bilan muloqotdan, shuningdek xavf omillardan – alkagolizm, chekish, o'pkaning obstruktiv kasalligi, surunkali yurak yetishmovchiligi va jipslashib yashashidan iborat. Shuning uchun pnevmoniya davosida fizioterapevtik muolajalarni tavsiya etishda, o'ng o'pka ko'proq zararlanishini e'tiborga olish tavsiya etiladi, drenajli massaj, bemorning to'shakda joylashishi shu asnoda tavsiya etilishi maqsadga muvofiq.

Kalit so'zlar: pnevmoniya, gerontologiya, hamshiralik ishi, zararli odatlar, davolash, komorbidiya.

Kirish. Pnevmoniya – turli xil etiologiyali va patogenezli, morfologik ko'rinishi hamda klinik kechishi bo'yicha infeksiyaga bog'liq o'tkir respirator kasallik bo'lib, o'pkaning respirator bo'limi shikastlanishi, alveola ichi va interstitsial to'qimalarning eksudativ yallig'lanishi bilan kechadi.

2019 yilda yuqumli kasalliklar ichida o'limning etakchi sabablari ro'yxatida pnevmoniya va pastki nafas yo'llarining boshqa infeksiyalari to'rtinchi o'rinni egalladi. Biroq, 2000 yil bilan taqqoslaganda, quyi nafas yo'llarining infeksiyalari bugungi kunda kamroq o'limga olib kelgan: shu sababdan o'lim soni deyarli yarim millionga kamaydi. Pnevmoniya qarilar va bolalarda 15-20 % ni tashkil etadi. Oxirgi 30 yil davomida kasallikni o'sishi kuchaymoqda va o'lim darajasi o'sib bormoqda. Kasalxonada ichi pnevmoniyasi ko'pincha tizimli yallig'lanish sindromi (TYAs) + o'tkir nafas yetishmovchiligi, shok holatlari bilan kelmoqda. Rivojlangan mamlakatlarda pnevmoniya bilan kasallanish 3,6 dan 16 gacha to'g'ri keladi, sabablar strukturasi yurak qon tomir sistemasi patologiyasidan onkologik kasalliklardan, serebrovaskulyar patologiyasidan so'ng 4-5 o'rinda, o'pkaning obstruktiv kasalligidan so'ng 1 chi o'rinda turadi. Yosh kattalashib borгани sari pnevmoniya bilan kasallanish: 40-59 yoshli bemorlarda – 38,4 – 55,74%, 60 dan kattalarda – 31-60% uchraydi. Turli izlanuvchilarning ma'lumotiga asosan 60 dan katta bemorlarda o'rta o'tirish - o'rin 21 kuni tashkil etadi. [4].

Vaqtinchalik ishga layoqatsizlik 25,6 kundan iborat va 12,8 -45 kunlar o'rtasida bo'ladi. Pnevmoniya bilan xastalanganlar ichida erkaklar ko'pchilikni tashkil etadi. Bemorlarning 52-56% ni erkaklar, 44-48% ni ayollar tashkil etadi. Aholining turli guruhlarida va dunyo davlatlari orasida kasalxonada ichi va kasalxonadan tashqari pnevmoniyalar uchrashi va ulardagi o'lim holatlari turli xildir. Dunyo mamlakatlari va populyatsiyalari ichida kasalxonada ichi (KI) va kasalxonadan tashqari (KT) pnevmoniyalar o'tkir infeksiyon kasalliklar ichida eng ko'p tarqalgan hisoblanadi. Ulardan kelib chiqib o'lim holatlari yoshdan, populyatsiyaning etnik holatidan, komorbidlik fonining bo'lishi va qo'zg'atuvchining turiga bog'liq. Pnevmoniyadan kam o'lim holati boshqa infeksiyadan – pnevmokokk, salmonella, xlamidiya, gemofil va mikoplazma infeksiyalar bilan bog'langanda uchraydi. Pnevmoniyalarning eng ko'p tarqalishi streptokokk infeksiyasida va Haemophilus influenzae, shuningdek - Chlamydia pneumoniae, Mycoplasma pneumoniae va Legionella pneumoniae, atipik mikroorganizm bilan chaqirilganda kuzatiladi. Shuni ta'kidlash lozimki, pnevmoniyadagi o'lim sabablari sepsis, nafas yetishmovchiligi va yiringli asoratlar (plevrit, empiema - o'pka to'qimasining destruksiyasini) hisoblanadi. Umuman olganda, zamonaviy tekshiruvlarning ma'lumotiga asosan pnevmoniya bilan kasallanish ko'pgina omillardan iborat: hayot tarzi, oila ijtimoiy holatidan, mehnat

sharoitidan, hayvonlar bilan muloqotdan, sayohat, zararli odatlari ko'pligidan, kasallar bilan muloqotdan, shuningdek xavf omillardan – alkagolizm, chekish, o'pkaning obstruktiv kasalligi, surunkali yurak yetishmovchiligi va jipslashib yashashidan iborat. Pnevmoniyaning epidemiologik shakllanish modeli quyidagidan iborat:

Epidemiologik faktor – moyillik qiluvchi faktorlardan komorbidlik, erta zamonaviy tashxisot, profilaktika va qiyoslangan tezkor va rejali terapiya pnevmoniyaning rivojlanishini epidemiologik qonuniyatlarini inobatga olgan bo'lishi kerak. Shuni nazarda tutish kerakki, pnevmoniya bolalardagi va keksalardagi terapevtik kontinuumlarning eng ko'p sababi bo'lib kelmoqda. Kam hollarda keksalardagi pnevmoniyalar boshqa kasallik tufayli kasalxonaga gospitalizatsiya qilinganda uchraydi. Yuqorida aytib o'tilganidek kasalxonada ichi va kasalxonadan tashqari pnevmoniyalar etiologiyasida keskin har xillik mavjud. Hozirgi vaqtda klinikistlarning fikrini etiologiyasi aniqlanmagan o'pkaning boshqa interstitsial kasalliklari jalb qilmoqda. Ularga idiopatik interstitsial pnevmoniyalar kiradi, o'pkaning fibroz jarayoni rivojlanishi bilan kechishi va kasallikning og'irligi bilan farq qiladi. Yevropa, Angliya va AQShning 1999 yildan 2003 yilgacha bergan ma'lumotiga asosan idiopatik interstitsial pnevmoniya (IIP) bilan kasallanish ko'p marta ko'paydi. O'rtaacha turli mamlakatlarda 100000 aholiga 7 dan 50 tagacha to'g'ri kelmoqda, bu iqtisodiy va ijtimoiy zarar keltirmoqda. [8].

Vrach nazoratida va e'tiborida qariyalarda pnevmoniyaning kechishi alohida o'rinda bo'lishi kerak. Soq'liqni saqlash tizimining dolzarb muammolaridan biri bo'lgan "Gerontologiya" insonning qarish jarayonini o'rganadigan fan bo'lib, yunoncha «geros» - qari va «logos» - bilim degan ma'noni anglatadi. Gerontologiyaning asosiy maqsadi insonning faol va to'laqonli hayotini uzaytirish yo'llarini izlab topishdir. Kexsa yoshdagi bemorlarga xizmat qilish aksariyat tibbiyot xodimlarining kundalik vazifasi, chunki tibbiy xizmatga muhtoj barcha bemorlarning 25-30 foizi kexsa yoshdagi bemorlardir.

Jahondagi barcha mamlakatlarda demografik ko'rsatkichlar qariyalarning hisobiga oshib bormoqda. Bu esa "Gerontologiya" va "Geriatriya" sohasidagi bilimlar doirasini kengaytirishni taqozo etadi.

Keksalik umrning qonuniy tarzda yuz beradigan yakunlovchi davridir. Biroq muddatidan oldin qarish hodisasi ham hayotda bor haqiqatdir. Shu sababdan S.P. Botkin va I.I. Mechnikovlar fiziologik va barvaqt qarish mavjudligi haqidagi tushunchalarni yoqlab chiqqanda haq edilar. Barvaqt qarish boshdan kechirilgan kasalliklar yoki tashqi muhitning zararli omillari ta'sirida yosh bilan bog'liq o'zgarishlarning bir muncha erta rivojlanishi bilan xarakterlanadi. Fiziologik qarish aqliy va jismoniy sog'lomlikni, ma'lum darajadagi ish qobiliyatini, dangasalikni, tevarak atrofdagi hodisalarga qiziqishni saqlab qolish bilan belgilanadi.

Tashqi muhit ta'siri va organizmning ichki omillari qarish jarayonining tezlashuviga, organizmning erta qarishiga olib keladi, bu jarayon organizmning o'sish va rivojlanishi to'xtaganidan keyin boshlanadi. Gerontologiya tibbiy biologiya bilan chambarchas bog'liq bo'lib, u molekula va hujayralardan tortib butun organizmning qarish sabablarini o'rganadi.

Qarish - qarilik, ya'ni yosh ulg'aya borishi bilan organizmda paydo bo'ladigan o'zgarishlarning qonuniy tarzda ro'y berish jarayonidir.

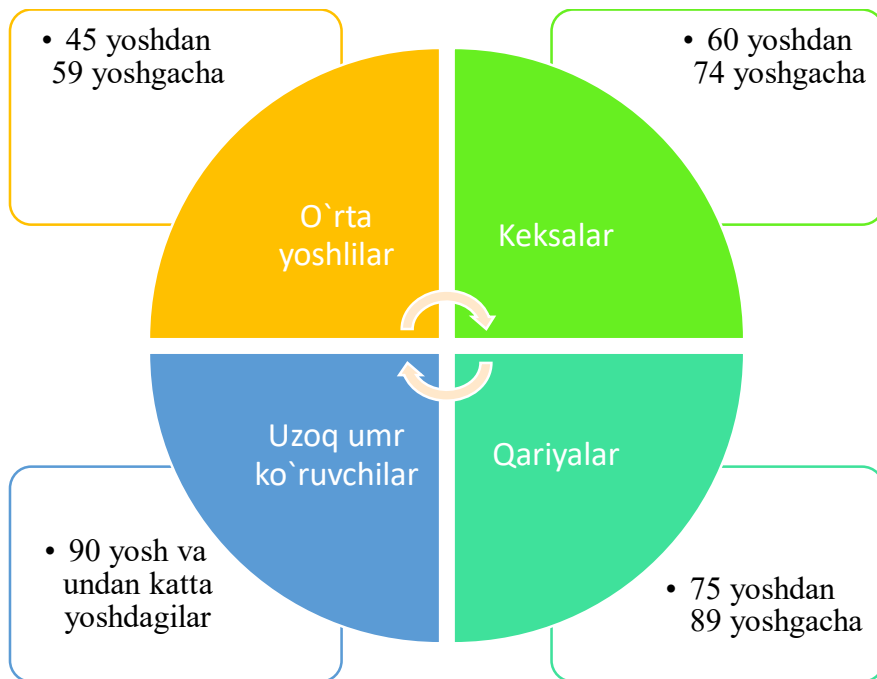
Xo'sh, umuman, qarilik davrini qanday aniqlash mumkin 1963-yil Kiyevda o'tkazilgan Butun Dunyo Sog'liqni Saqlash tashkilotlarining qarilik jarayoni haqidagi seminarida qabul qilingani bo'yicha:

45 yoshdan 59 yoshgacha – o'rta yoshlilar;

60 yoshdan 74 yoshgacha - keksalar;

75 yoshdan 89 yoshgacha - qariyalar;

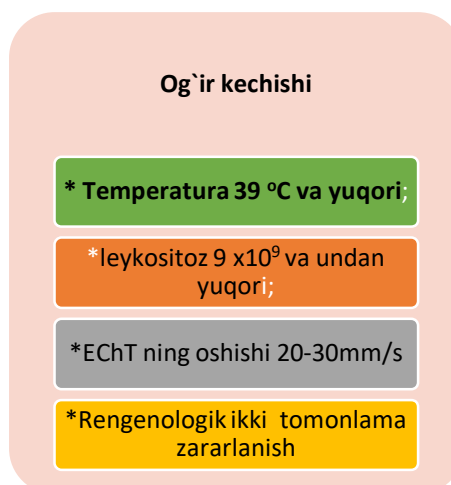
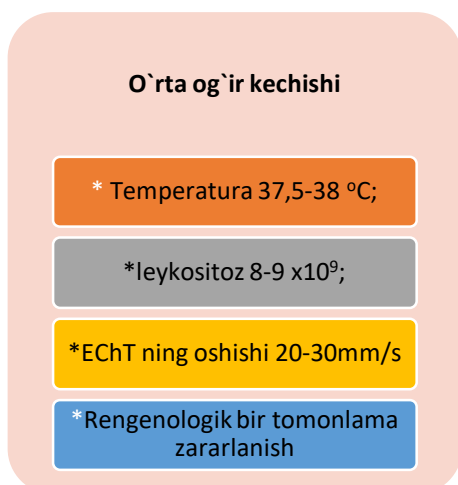
90 yosh va undan katta yoshdagilar – uzoq umr ko'ruvchilar deb hisoblanadi [2].

Tadqiqot maqsadi. Bemorlarda pnevmoniya lokalizatsiyasining yoshga bog'liq bo'lgan holda patogenezi va mexanizmlarini o'rganish.

Tadqiqot materiallari va usullari. Biz tomondan Samarqand shahar 1-son Tibbiyot Birlashmasi, pulmonologiya bo'limida 50 nafar bemor kuzatuvda bo'ldi. Barcha bemorlarda ko'krak qafasi rentgenografiyasi (DK II-525R, Janubiy Koreyada ishlab chiqilgan) da o'tkazildi. Shu bilan birga oltin standart asosida 85 % bemorlar

anamnezida kasallik yuqori tana harorati va varaja bilan boshlanganligini aytib o'tishdi. Fizikal belgilar natijasi bo'yicha 79 % bemorlarda zararlangan o'choq ustida to'ntoqlik aniqlandi va bu soha rentgen kartina bilan birgalikda mos kelganligi amaliyotda kuzatildi. Laborator tekshiruvlarda qon umumiy tahlili bemorlarda (ALBATROS HEALTH CARE DYNAMID) da tekshirildi va natijada 92% bemorlarda yallig'lanish belgilaridan EChTning tezlashishi, leykositoz, leyko formulaning chapga siljishi aniqlandi.

Bemorlarni stasionardagi o'rtacha to'shak -kuni 9 kuni tashkil etdi. Shulardan

Yoshlar 24 ta (48%);

O'rta yoshlilar 15 ta (30%);

Keksalar 8 nafari (16%);

Qariyalar 3 nafari (6%) ni tashkil etdi.

Pnevmoniyaning og'irlik darajalari bo'yicha O'choqli pnevmoniya o'rta og'ir kechishi 68 % bemorlarda va og'ir kechishi 32 % aniqlandi.

Og'irlik darajalari kasallik klinikasi, ob'yektiv va sub'yektiv hamda laborator-instrumental tekshiruvlar asosida tafovut etildi. O'choqli pnevmoniya o'rta og'ir kechishi bo'lgan bemorlarda EChT 20-30 mm/sdan yuqori, klinik simptomlar yaqqol namoyon bo'lishi, asoratlardan nafas yetishmovchiligining I darajasi rivojlanishi bilan va ko'krak qafasi rentgenografiyasida o'choqlar bir tomonlama bo'lishi bilan kuzatildi. O'choqli pnevmoniya og'ir kechishi bo'lgan bemorlarda EChT 40 mm/sdan yuqori, klinik simptomlar yaqqol namoyon

bo'lishi, asoratlardan nafas yetishmovchiligining I va II darajasi rivojlanishi bilan va ko'krak qafasi rentgenografiyasida o'choqlar ikki tomonlama bo'lishi bilan kuzatildi.

Natija. O'pkada pnevmoniyaning lokalizatsiyasi yoshga nisbatan tahlil natijalari quyidagi jadvalga keltirilgan:

№	Bemorning yoshi	Lokalizatsiyasiga ko'ra		
		O'ng tomonlama	Chap tomonlama	Ikki tomonlama
1.	Yoshlar	14 nafarida (28%)	2 nafarida (4%)	4 nafarida (8%)
2.	O'rta yoshlilar	10 nafarida (20%)	1 nafarida (2%)	6 nafarida (12%)
3.	Keksalar	4 nafarida (8%)	2 nafarida (4%)	4 nafarida (8%)
4.	Qariyalar	2 nafarida (4%)	-	1 nafarida (2%)

Keltirilgan jadvaldan ko'rinish bo'yicha o'choqli pnevmoniyaning o'rta og'ir kechishi (rentgenda o'pkaning bir tomonlama zararlanishi) yoshlarda katta foizni tashkil etmoqda. Va aksincha o'choqli pnevmoniyaning og'ir kechishi (rentgenda o'pkaning ikki tomonlama zararlanishi) qariyalarda kam foizni tashkil etdi.

Shunday qilib, bu ko'rsatkichlar asosida qariyalarda pnevmoniyaning atipik kechishi, organizm tomonidan kasallikka nisbatan reaktiv javobning pasayganligi tufayli bemorlar hospitalizatsiyasi ko'rsatkichi yuqori emasligi ma'lum bo'lmoqda. Nafas yetishmovchiligining ikki turi farq qilinadi: obstruktiv va restriktiv. Obstruktiv nafas yetishmovchiligi (lotincha «obstruction» - «qarshilik») nafas yo'llarining torayishi va havo harakatiga yuqori qarshilik tug'ilganda paydo bo'ladi. NE ning bu turi hiqildoq shishishida (difteriya, soxta krup), tovush tirqishi spazmidagi, nafas yo'llarining yot jism bilan tiqilishida, o'sma bilan qisilishida va h.k. rivojlanadi. Restriktiv nafas yetishmovchiligi (lotincha «restriction» - «cheklanish») alveolarning rostanishi va o'z holiga qaytishining buzilishi, ularning harakatchanligining cheklanishi va nafas yuzasining kamayishi bilan xarakterlanadi. Masalan, u pnevmoniya (zotiljam)da,

o'pka shishishida, uning fibrozida, pnevmotoraksda, eksudativ plevrit va b. patologik jarayonlarda rivojlanadi. Ventilatsiyaning buzilishlari gipoventilatsiya, giperventilatsiya va notekis ventilatsiya shaklida nomoyon bo'ladi. Alveolar gipoventilatsiya. Alveolar orqali ventilatsiya quyidagi hollarda kamayishi mumkin: 1) nafas sonining kamayishida; 2) nafas hajm ining kamayishida; 3) qoldiq havo hajmining ko'payishida. Gipoventilatsiya o'pka yallig'lanishi kasalliklari, ateletaz, o'pka qisilishi, nafas m ushaklarining shikastlanishi, um urtqa suyagining qiysayishi, morfin bilan zaharlanish, shokning torpid fazasida uchraydi. U arterial qonda O₂ kamayishiga (gipoksemiya), CO₂ miqdorining ko'payishiga (giperkarniya) va pH kamayishiga, ya'ni atsidozga olib keladi. Yoshi o'tgan bemorlarda shunday o'zgarishlar xavfi yuqori bo'ladi.

Rossiya Federatsiyasi rasmiy statistika ma'lumotlariga ko'ra (Rossiya Federatsiyasi Sog'liqni saqlash vazirligi sog'liqni saqlash tashkiloti va axborotlashtirish Markaziy ilmiy - tadqiqot instituti), 2012 yilda shifoxonadan tashqari pnevmoniya kasalligi 657643 4,59 % tashkil etdi. Shulardan; keksa shaxslar > 18 yoshdan kattalarda 3,74% tashkil etdi.

Biroq, bu raqamlar Rossiya Federatsiyasida haqiqiy ahvolini aks ettirmaydi, hisob - kitoblarga ko'ra, 14-15% ni tashkil etadi va bemorlarning umumiy soni har yili 1,5 million kishidan oshadi. AQShda, har yili taxminan 5-6 million kishi kasalxonadan tashqari pnevmoniya bilan kasallanadi, shu jumladan, 1 million bemorlar stsiionarda davolanishadi. Taxminan har yuz holatga 20 ta bemor statsionar davolanishga muhtoj va ulardan 10-36% bemorlar reanimatsiya bo'limida. Evropada va AQShda kasalxonaga yotqizilgan bemorlar orasida kasalxonadan tashqari pnevmoniya bo'lgan bemorlarning nisbati 6,6% dan 16,7% gacha. Bemorlarni davolashdagi (respirator qo'llab-quvvatlash, sepsisni davolash) erishilgan yutuqlarga qaramasdan og'ir pnevmoniya bilan og'irgan bemorlar orasida o'lim darajasi 21 % dan 58% gacha tashkil etdi. AQSh statistikasiga ko'ra 2004- yilda pnevmoniyadan o'limining barcha sabablari orasida 8-o'rin egallaydi. Pnevmoniya o'limining umumiy ulushi 0/3% ni tashkil etdi. Pnevmoniya bilan og'irgan bemorlarning o'limining asosiy sababi refrakter gipoksemiya, septik shok va poliorganik yetishmovchilik. Prospektiv tadqiqotlarda og'ir pnevmoniya bilan bemorlarning salbiy prognozi bilan bog'liq asosiy omillar quyidagilardir: yosh > 70 yosh, sun'iy nafas oldirish apparatiga o'tkazish, pnevmoniyaning ikki tomonlama lokalizatsiyasi, sepsis va P. aeruginosa infeksiyasi. Yaqinda o'tkazilgan kuzatuv tadqiqotlari natijalariga ko'ra, so'nggi yillarda dunyodagi rivojlangan mamlakatlarda og'ir pnevmoniyalar bo'yicha kasalxonaga yotqizilganlar sonining ko'payishi kuzatildi, bu esa umumiy aholi sonining ko'payishi bilan bog'liq. Keksalar orasida reanimatsiya bo'limiga hospitalizatsiyalar soni, pnevmoniyadan o'lim darajasining oshishi ham qayd etilgan. Yaqinda Evropada o'tkazilgan

bir necha tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, qariyalar uylarida yashovchi bemorlarda pnevmoniyaning prognozi og'ir va ba'zan komorbid kasalliklar tufayli funksional statusning past ko'rsatkichlari bilan bog'liq. Shuning uchun davolanishning samarasizligi intensiv terapiya o'tkazish uchun cheklovlar bilan bog'liq bo'lib, qo'zg'tuvchilarga nisbatan ko'ra ko'proq bo'ladi. Bemorlarning ushbu muhim guruhini ajratish uchun funksional statusni baholash, kundalik faoliyatni baholash, yoki JSST mezonlari bo'yicha umumiy holatni baholash kabi tasdiqlangan kriteriyalar yordamida qo'llanilishi kerak [6].

Xulosa. O'ng tomonlama pnevmoniyaning ko'p uchrashiga sabab, o'ng bronxning chap bronxga nisbatan anatomik qisqa va keng bo'lishi, shuning uchun unga infeksiya ko'proq tushishi bilan tushuntiriladi.

Qarish jarayonida nafas organlarining shilliq qavatlarida atrofik o'zgarishlar paydo bo'ladi. Bronx devorlarida distrofik, sklerotik o'zgarishlar ro'y beradi. O'pkada alveolar shakli o'zgaradi, ba'zan membrana qalinlashadi, alveolar chuqurligi kamayadi. Nafas olish ritmi tezlashib, aritmiyalarning vujudga keladi. O'pkaning hayotiy sig'imi kamayadi, bu esa bronxlar o'tkazuvchanligining, nafas mushaklari kuchining pasayishi, ko'krak qafas rigidligining oshishiga bog'liq.

60 yoshdan oshgan odam organizmining ko'krak suyak muskul skletida distrofik-degenerativ o'zgarishlar ro'y beradi, ko'krak qafasi deformatsiyalanib, bochkasimon tus oladi va harakatlanishi cheklanadi. Bu o'zgarishlar o'pka ventilyatsiyasiga nojo'ya ta'sir ko'rsatadi. Bronx devorining muskul qavati atrofiyaga uchrab torayadi, shilimshiq to'planadi, bronxlarning peristaltikasi pasayib balg'am ko'chishi susayadi. 60 yoshdan o'tgach, o'pkaning biriktiruvchi to'qimasida destruktiv o'zgarishlar ro'y beradi. O'pka arteriya va arteriolalarida

rivojlangan fibroz ularning elastikligini pasaytiradi. O'pka to'qimasidagi yosh bilan bog'liq o'zgarishlar o'pkaning tiriklik sig'imini ancha kengaytiradi.

Kexsa va yoshi katta odamda arterial qonning kislorod bilan to'yinishi pasayadi, arterial gipoksemiya rivojlanadi. Bunday bemorlarni olib borishda pulsoksimetriya muhim ahamiyatga ega.

Shuning uchun pnevmoniya davosida fizioterapevtik muolajalarni tavsiya etishda, o'ng o'pka ko'proq zararlanishini e'tiborga olish tavsiya etiladi, drenajli massaj, bemorning to'shakda joylashishi shu asnoda tavsiya etilishi maqsadga muvofiq.

References /Список литературы /Iqtiboslar

1. Xoljigitova M.B. Mamurova N.N. Maxmatmuradova N.N. Zakiryayeva P.O. Nosirova D.E. «O'pka kasalliklari bilan bemorlarni olib borish» O'quv qo'llanma. Toshkent 2021 yil 70-96 betlar.
2. I.S. Razikova D.Ya. Aliqulova. «Gerontologiyada xamshiralik ishi asoslari» O'quv qo'llanma. Toshkent 2012 yil.
3. Мамурова Н.Н., Носирова Д.Э. «Тяжесть течения внебольничной пневмонии в зависимости от сопутствующей патологии». «Тенденции и перспективы развития науки и образования в условиях глобализации». Выпуск 22. Г.Переслав-Хмельницкий. 28-февраль, 2017 год. 490–492 стр.
4. Синопальников А.И. Определение, классификация и эпидемиология внебольничной пневмонии. В кн.: Клинические рекомендации. Внебольничная пневмония у взрослых. Под ред. А.Г.Чучалина, А.И. Синопальникова - М.: Издательство «Атмосфера», 2005; с. 7-14
5. Чучалин А.Г., Синопальников А.И., Стручунский Л.С. и др. Внебольничная пневмония у взрослых: практические рекомендации по диагностике, лечению и профилактике. Клинический журнал Антимикроб Химотер 2006; 8: 54–86.
6. Чучалин А.Г. и соавт. «Клинические рекомендации по диагностике, лечению и профилактике тяжелой внебольничной пневмонии у взрослых». Москва 2014 год.
7. Под редакцией акад. РАМН Н.А. Мухина, акад. РАМН В.С. Моисеева, акад. РАМН А.И. Мартынов. В двух 2-х томах. «Внутренние болезни» ГЭОТАР-Медиа, 2009. Глава 22. Стр 198–207.
8. Мамурова Н.Н., Носирова Д.Э. «Вопросы оказания медицинской помощи при пневмонии с коморбидными состояниями на уровне стационарного лечения». Халкаро илмий амалий журнал «Биология ва тиббиёт муаммолари» №1.1 (108) Самарканд 2019 г. 30.11-1.12.2019, 181 бет. Халкаро илмий амалий журнал «Биология ва тиббиёт муаммолари» №1.1 (108) Самарканд 2019 г. 30.11-1.12.2019, Стр 181

ЖУРНАЛ КАРДИОРЕСПИРАТОРНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF CARDIORESPIRATORY RESEARCH

№3 (2021)

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадqiqот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000